Lisäselvitys 27.1.2023

Varsinais-Suomen TE-toimiston lisäselvitys liittyen Hallintovaliokunnan asiantuntijakuulemiseen 24.1.2023

Pyynnöstä tuotamme oheisen lisäselvityksen hallintovaliokunnalle käsiteltävänä olevaan asiaan (HE 207 / 2022 vp). Selvitys perustuu hallintovaliokunnan puheenjohtajan asiantuntijakuulemisessa 24.1.2023 tekemään pyyntöön, johon asiantuntijana toiminut toimistonjohtaja Kjell Henrichson on vastannut alun perin sähköpostitse 25.1.2023. Vastaus on muotoiltu lisäselvitysmuotoon Varsinais-Suomen TE-toimiston toimesta 27.1.2023.

Viitaten kysymykseenne siitä, hajautuuko uuden TE-palvelujen mallin mukana asiakkaat enemmän toimenpiteisiin kuin työllistymiseen. Lausunnossamme totesimme, että tulevan mallin osalta on haastavaa ennakoida, saadaanko asiakkaat ja työpaikat kohtaamaan silloin, kun nämä sijaitsevat eri työllisyysalueilla. Tähän viitaten toimme esiin erityisen huolemme alueellisen kohtaannon toteutumisesta ja työvoiman liikkuvuudesta uudessa mallissa, ellei HE:ssä nykyistä selkeämmin korosteta valtion tarvetta ohjata työllisyysalueita yhteistyöhön, suurten rekrytointien ymv. suhdannevaihteluiden tilanteissa. Tutkimustietoa asiakkaiden liikkuvuudesta eri alueiden palvelujen välillä ei ole ainakaan HE:ssä tunnistettu (ks s. 196-197). Käytännössä ongelmaksi voi muodostua se, että valmiina avoimille työmarkkinoille olevia asiakkaita saatetaan kateellisesti "suojella" viranomaisten toimesta siirtymästä työn perässä eri puolelle maata eikä näin riittävästi rohkaista näitä hakeutumaan töihin muille alueille, vaikka tehtäviä olisikin tarjolla. Ilmiöstä on valitettavasti havaintoja jo lähivuosilta, kun virastona yritimme ylläpitää yhteistyötä eri maakuntien kuntien kesken Uudenkaupungin Valmet Automotiven suurimmissa rekrytoinneissa. Kysyttäessä kunnanjohtajia mukaan tapahtumiin, joissa rekrytointikiertue jalkautui kaupunkien torille, saattoivat viranhaltijat käytännössä kieltäytyä juuri tämänkaltaisista syistä.

Yleisemmin palveluohjauksesta, täydentäen lausuntoamme pyynnöstä. Palveluohjaus muuttuu viranomaistyössä aina haastavammaksi noususuhdanteiden aikana, jolloin työnhakijoille on imua vapailla markkinoilla. Tällöin viranomaisen rooli asiakasohjauksessa korostuu, kun sopivia hakijoita eri palveluihin, esim. työvoimakoulutuksiin tai valmennuksiin, yritetään löytää ”kääntämällä kaikki kivet”. Käytännössä jo hankittuja palveluita joudutaan siirtämään, perumaan tai (viranomaisen ja palveluntuottajan) neuvotteluiden jälkeen käynnistämään vajaina silloin, kun sopivia asiakkaita niihin ei yksinkertaisesti löydy. Tämä ei ole kustannustehokasta toimintaa mutta joissain tapauksissa välttämätöntä palvelupaletin ylläpitämiseksi. Ennustettavissa on, että mitä pienempi työvoimaviranomainen hankkii itse palveluita ja vastaa asiakasohjauksesta niihin, sitä todennäköisempää on sen riskin toteutuminen, että palvelun täyttämistä (ts. toimenpiteet) priorisoidaan asiakastyössä asiakkaiden kokonaisvaltaisen edun hinnalla. Tyhjentävästi kuulemisessa esitettyyn kysymykseen ei voi siis vastata, mutta riskejä siis kyllä on tunnistettavissa. Lisäksi, mikäli esimerkiksi palveluja on ostettu inhouse-tyyppisesti, voi tästäkin syntyä haasteita.

Viitaten esitettyyn kysymykseen siitä, millaisia tuloksia kuntakokeiluista on saatavilla HE:n valmistelun tueksi. Lausunnossamme jo nostimme esille, ettemme ole ainakaan itse tunnistaneet yhdenkään 2010-luvulta eteenpäin toimineen kuntakokeilun osalta niin vahvoja, tilastojen valossa todellisia onnistumisia, että niiden hyödyt olisivat mielestämme olleet kokeilujen valmisteluun, pyörittämiseen ja alasajoon kuluneen

työajan ja muun resurssin arvoisia. Varsinais-Suomen ELY-alueen edellisen kuntakokeilukierroksen aikana toimineen Turun kuntakokeilun loppuraportti jopa myönsi tämän suoraan, vaikka asiaa ei luonnollisestikaan haluttu nostaa tikunnokkaan. Koko julkaisu luettavissa tästä linkistä (tuni.fi), ja olennaisin tieto/tiivistelmä sivuilta 56-58. Pidämme raporttia hyvin laadukkaana ja jopa rohkeana ulostulona asiassa. Nykykokeilujen osalta voi mahdollisesti päätellä, että eri kokeiluissa on isojakin haasteita olemassa, mutta myös onnistujia löytyy. Ja tässä yhteydessä puhutaan toisaalta, miten johtaminen on onnistunut, toisaalta miten työllisyys on kehittynyt, pitkäaikaistyöttömien määrän kehityksestä, yhteydenottojen määristä, haastatteluvelkamääristä, ja niin edelleen. Jos viime vuoden haastatteluveloista puhutaan, niin jokin kokeilu on pyörinyt velan osalta 60 prosentin tasolla pitkään, kun taas monet TE-toimistot ovat pysyneet 30 % tasolla. Kaiken kaikkiaan ei ehkä ole tullut kokeilusta sitä tuntumaa, että olisi tuloksellisesti katsottuna saavutettu sen enempää, kuin nykyorganisoinnin kautta. Myös henkilöstöbarometrin tulokset (kokeilujen osalta) ovat kahden vuoden osalta tuoneet esiin huolia eri osa-alueilla.

Ja edellisiin viitaten, on syntynyt sellainen käsitys, että ehkä henkilöstö ei aina ole kovinkaan kiinnostunut siirtymään kuntasektorille. Vaikka itse TE-palvelun tehtävään ollaan hyvinkin motivoituneita. Toisaalta nyt viime keväänä uusi asiakaspalvelumalli (ns. POMA-malli) on tuottanut kuormittuneisuutta henkilöstölle, käytännössä mallin tiettyjen ”jäykkyyksien” kautta.

Myös nykyisten kuntakokeilujen osalta on julkaistu "väliraportteja", joista ensimmäisen yhteenvedossa (tammikuu 2022, (linkki, valtioneuvosto.fi) sivuilla 61-62 ei summata yhteen mitään tilastopohjaista vaikuttavuutta kokeilun alkuvaiheille. Oletamme, että tämänkaltaiset johtopäätökset, joko kirjattuna tai rivien välistä, ovat antaneet perusteet todeta hallituksen esityksessä sivuhuomioina ja erityisen suorasti monissa lausunnoissa (ml. meidän), että kokeilujakin mittavamman TE2024-uudistuksen työllisyysvaikutukset olisivat sen alkuvaiheissa negatiiviset.

Ja yllä olevien asioiden kautta muodostuu helposti käsitys siitä, että nyt tehdään periaatteessa merkittävä hallinnollinen päätös järjestäjätahon vaihtamisesta hallitusohjelmassa sovitun mukaisesti. Ja vaikka tämä on poliittinen päätös, TE-palvelujen henkilöstö ei silti ymmärrä nyt perusteluja tämän päätöksen takana.

Työllisyysvaikutuksista osoitettiin kuulemisessa lisäkysymyksiä, joihin viitaten vastaamme vielä lopuksi. Toistamme jo lausunnossamme todetun: koemme uudistuksen arvioidun työllisyysvaikutuksen olevan hyvin vaatimaton. Voidaan puhua suoranaisesta yltiöoptimisuudestakin. Suurin huoli asiaan liittyen on se, kuinka merkittäviä negatiivisia vaikutuksia työllisyysvaikutuksille ja toisaalta myös koko hallinnon alalle esityksellä syntyy koko valmistelun ajan, viitaten jo esille tuomiimme henkilöstöpoliittisiin, osaamiseen liittyviin ymv. riskeihin.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty viraston sähköisessä asianhallintajärjestelmässä. Asian on ratkaissut Kjell Henrichson.

Jakelu Hallintovaliokunta / HaV

Tiedoksi Varsinais-Suomen TE-toimiston johtoryhmä